

10th
ANNIVERSARY
OF NARESUAN UNIVERSITY
PUBLISHING HOUSE

ชอสู๋

ทำนอง

(ฉบับปรับปรุง)

ประชากร ศรีสาคร

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House
www.nupress.grad.nu.ac.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ประชากร ศรีสาคร.

ทำนองข่อย (ฉบับปรับปรุง)--พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๖๕.
๑๖๔ หน้า.
๑. ข่อย. ๒. คนตรีไทย. I. ชื่อเรื่อง

๗๘๗.๗

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๒๖-๒๕๕-๓

ISBN (e-book) ๙๗๘-๖๑๖-๔๒๖-๒๕๖-๐

สพท. ๑๐๕

ราคา ๒๒๐ บาท

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

สงวนลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้
ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร เท่านั้น

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

มีวางจำหน่ายที่ ๑. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สาขา ศาลาพระแก้ว กรุงเทพฯ โทร. ๐ ๒๒๑๘ ๗๐๐๐-๓
สยามสแควร์ อาคารวิทยุภคิน กรุงเทพฯ โทร. ๐ ๒๒๑๘ ๙๘๘๑, ๐ ๒๒๕๕ ๔๔๓๓
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐ ๕๕๒๖ ๐๖๒๒-๕
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา โทร. ๐ ๔๔๒๒ ๖๑๓๑-๒
มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี โทร. ๐ ๓๘๓๙ ๔๘๕๕-๕
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ร.ร.จปร.) จังหวัดนครนายก โทร. ๐ ๓๗๓๙ ๓๐๒๓, ๐ ๓๗๓๙ ๓๐๓๖
จัดสรรจามจุรี กรุงเทพฯ โทร. ๐ ๒๑๖๐ ๕๓๐๑
มหาวิทยาลัยพะเยา โทร. ๐ ๕๔๔๖ ๖๗๙๙, ๐ ๕๔๔๖ ๖๘๐๐
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โทร. ๐ ๔๔๒๒ ๒๖๖๒-๓
สาขาย่อยคณะครุศาสตร์จุฬาฯ โทร. ๐ ๒๒๑๘ ๓๙๗๙
สาขาหัวหมาก โทร. ๐ ๒๓๗๔ ๑๓๗๘
๒. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาคารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๕๐ ถนนงามวงศ์วาน
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๕๗๙ ๐๑๑๓
๓. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาคารอเนกประสงค์ ชั้น ๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์
แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร. ๐ ๒๖๑๓ ๓๘๙๙, ๐ ๒๖๒๓ ๖๔๙๓
- สาขา ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โทร. ๐ ๕๓๙๙ ๔๙๙๐-๑
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา โทร. ๐ ๗๕๒๘ ๒๙๘๐, ๐ ๗๕๒๘ ๒๙๘๑
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา โทร. ๐ ๗๓๒๙ ๙๙๘๐
๔. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร อาคารมหาธรรมราชา
จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐ โทร. ๐ ๕๕๕๖ ๘๘๓๓ ถึง ๘๘๓๖

กองบรรณาธิการ

ออกแบบปก

ออกแบบรูปเล่ม

พิมพ์ที่

กองบรรณาธิการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ยุทธพงศ์ พุทธิรักษา และนายศศิ ศาณุประภา

สรญา แสงเย็นพันธ์

บริษัท กู๊ดเยต พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด 6/1 นิคมอุตสาหกรรมบางชัน ซอยเสีไทย 58 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี

กรุงเทพฯ 10510

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์
และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย
<http://www.thaibooksociety.com>

พิมพ์บน
กระดาษคุณภาพ เพื่อผลงานคุณภาพ
กระดาษจากอเมซอนคาร์บอน

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่
ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

✉ nuph@nu.ac.th

📌 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

☎ ๐ ๕๕๕๖ ๘๘๓๓-๘๘๓๖

📱 [nu_publishing](https://www.facebook.com/nu_publishing)

LINE @nuph

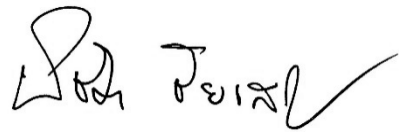
📌 @pubatnu

คำนิยม

ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี กล่าวไว้ในบทความชื่อพຽ່ງนี้ก็ข้าเสียแล้ว “ขอให้เราปลูก
ประสาธอินทรีย์ที่เป็นสุนทรีย์ะของเราให้ตื่นเถิด แล้วมุ่งหน้าเดินไปในวิถีทางที่บรรพบุรุษของเรา
ได้เดินมาแล้ว”

คำพูดนี้ไพเราะจับใจแก่ข้าพเจ้ายิ่งนัก การณใดสนับสนุนส่งเสริมแม้เพียงเล็กน้อยแก่
ประโยคทองนี้ ข้าพเจ้ายินดีจะมีส่วนร่วมด้วยประการทั้งปวง

หนังสือเล่มนี้ก็เป็นหนึ่งในความยินดีนั้น อาจารย์ประชากร ผู้เขียน ได้ประกอบพิริยะ
อย่างยิ่งในการค้นคว้า รวบรวม ตรวจสอบสำนวนกลอนซออยู่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของเก่าและที่ปรากฏ
ตามสมัยนิยม รวมทั้งคัดสรรกลวิธีในการปฏิบัติเพื่อนำเสนอไว้อย่างพอเพียง ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่าน
ผู้อ่านจักได้ประโยชน์โดยเต็ม

รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือทำนองซออุ้เป็นการรวบรวมและเรียบเรียงองค์ความรู้จากประสบการณ์ทางดนตรีไทยของผู้เขียน เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาในวิชาชีพดนตรีไทย ตลอดจนผู้ที่สนใจในศาสตร์แขนงนี้

การเขียนหนังสือทำนองซออุ้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีโดยความเมตตาของครู อาจารย์ กัลยาณมิตรทางดนตรี และผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่ทำให้หนังสือเล่มนี้เสร็จลงได้

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทย ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สุนทรียศาสตร์ และการดำรงชีพอย่างวิถีพุทธ ตลอดจนกรุณาเขียนคำนิยมหนังสือเล่มนี้

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้วิชาซอ โดยเฉพาะซออุ้และซอสามสาย อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนเสมอมา

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จตุพร สีม่วง และรองศาสตราจารย์ธรรณัฐ หินอ่อน ผู้ให้คำปรึกษาและเพิ่มเติมประเด็นสำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ยุทธพงศ์ พุทธิรักษา กรุณาถ่ายภาพซออุ้ และให้คำแนะนำในการออกแบบปกหนังสือ และขอบใจลูกศิษย์รักษายศศิศ ภาณุประภา สำหรับการออกแบบปกหนังสือทำนองซออุ้

คำนำ

ความรักอิสระของชาติไทยหมายรวมทั้งเสรีภาพ (Freedom) อันสะท้อนถึงวัฒนธรรมทางดุริยางคศาสตร์ไทย ว่าด้วยเรื่องการแปรทำนอง เครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ที่ประสมอยู่ในวงดนตรีไทยย่อมสามารถแสดงอิสระในการบรรเลง โดยการผูกสำนวนกลอนอันแสดงลีลาลักษณะเฉพาะแห่งตนไว้อย่างกลมกลืน

หนังสือเล่มนี้ว่าด้วยเรื่องทำนองซออุ้ โดยผู้เขียนเรียบเรียงและเขียนขึ้นจากประสบการณ์ทางดุริยางคศาสตร์ไทย ประสงค์เพื่อเสนอแนวคิดการผูกสำนวนกลอนซออุ้อย่างเป็นลำดับขั้นอันแสดงถึงอัตลักษณ์แห่งทำนองซออุ้ไว้เป็นแบบอย่าง โดยเนื้อหาสาระแบ่งออกเป็น ๕ บท ประกอบด้วย บทที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องการแปรทำนองในดนตรีไทย บทที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องหลักการแปรทำนอง เป็นการนำเสนอแนวคิดการแปรทำนองอย่างเป็นลำดับขั้น อันจะเชื่อมโยงไปสู่แนวทางแปรทำนองซออุ้ในบทที่ ๓ บทที่ ๔ ว่าด้วยทางซออุ้ในเพลงทางพื้นและทางกรอ เป็นการรวบรวมทางซออุ้ในเพลงทางพื้นที่สำคัญ และการตกแต่งทำนองในเพลงทางกรอ และบทที่ ๕ บทส่งท้ายเป็นการประมวลองค์ความรู้ทั้งหมด

หากประโยชน์อันใดที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขออุทิศจงบังเกิดแต่เทพสังคีตอาจารย์ครูอาจารย์ และโบราณจารย์ดนตรีไทยทุกท่าน แม้ผู้อ่านก็ดูจกัน

ประชากร ศรีสาคร

สารบัญ

บทที่ ๑ การแปรทำนองในดนตรีไทย.....	๑
นิยามความหมาย	๔
ระบบเสียงในดนตรีไทย.....	๘
อิสระในการแปรทำนองดนตรีไทย.....	๑๗
วิถีไทยในเชิงพุทธที่ปรากฏในการบรรเลงดนตรีไทย.....	๒๒
บทที่ ๒ หลักการแปรทำนอง.....	๒๕
หลักการผูกสำนวนกลอน	๒๘
ต้องรักษาเสียงตกในทำนองหลัก	๒๙
ต้องดำเนินทำนองให้กลมกลืนกับทางซ้อง.....	๓๐
ต้องดำเนินทำนองให้มีสัมผัส	๓๓
ลักษณะของสำนวนกลอนโดยทั่วไป	๓๖
กลอนฝาก	๓๗
กลอนพัน	๓๘
กลอนไล่เสียงขึ้น	๓๙
กลอนไล่เสียงลง.....	๔๑
ขั้นตอนการฝึกผูกสำนวนกลอน.....	๔๔
ทำความเข้าใจทางซ้อง.....	๔๔
สังเกตการเคลื่อนที่ของเสียงในทำนองหลัก	๔๖
ฝึกแปรทำนองจากทางซ้อง	๕๐
บทที่ ๓ การแปรทำนองซอด้วง.....	๕๙
สุนทรียะของซอด้วง.....	๖๑
ลักษณะสำนวนกลอนซอด้วงที่ปรากฏ	๖๒

ทำนองล่วงหน้า (Anticipation).....	๖๓
ทำนองล่าหลัง (Retardation).....	๖๓
ทำนองอิหลักอิเหลื่อ (Syncopation-Hide and seek fashion)	๖๔
แนวความคิดผูกสำนวนกลอนซออยู่.....	๖๕
การแปรผันของทำนองในสำนวนทางซอซึงบังคับมือ.....	๗๕
อัตลักษณ์เข้าแบบของซออยู่.....	๗๗
การแก้ปัญหาสำนวนกลอนพาดของซออยู่.....	๘๑

บทที่ ๔ ทางซอฉู้ : เพลงทางพื้นและทางกรอ ๘๕

เพลงทางพื้น	๘๘
โหมโรงทะเลแย สามชั้น	๘๘
ฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว	๙๐
ฉิ่งแมลงภู่ทอง สองชั้น.....	๙๓
นาคเกี้ยว สองชั้น.....	๙๕
ต๋ับมโหรี สองชั้น	๙๖
ต๋ับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น.....	๑๐๑
ต๋ับลมพัดชายเขา สามชั้น	๑๐๗
พญาโศก สามชั้น	๑๑๑
สารถี สามชั้น.....	๑๑๒
สุรินทราหู สามชั้น	๑๑๔
แขกมอญ สามชั้น	๑๑๖
กลุ่มนารี เถา	๑๑๘
สุดสงวน เถา.....	๑๒๐
ถอนสมอ เถา.....	๑๒๒
เพลงทางกรอ.....	๑๒๕
ลาวดำเนินทราย สองชั้น	๑๒๕
จระเข้หางยาว ทางสั๊กวา	๑๒๖

ทำนองฆ้อง

เขมรไทรโยค ทางบ้านปลายเนิน.....๑๒๗
เขมรพวง เถา.....๑๒๙
มอญรำดาบ เถา.....๑๓๑

บทที่ ๕ บทส่งท้าย..... ๑๓๕

ตัวอย่างทำนองเพลง.....๑๓๙

บรรณานุกรม ๑๕๐

ดัชนี..... ๑๕๒

บทที่ ๑

การแปลทำนองในดนตรีไทย

ทำนองขอลู่

จากคัมภีร์อุปนิษัตของศาสนาพราหมณ์กล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกใบนี้ล้วนออกมาจากพรหม ซึ่งพรหมคือสิ่งที่เรารู้และไม่รู้ และยากต่อการอธิบายด้วยถ้อยคำ “คำว่าพรหม โดยแสดงออกเป็นถ้อยคำ ก็ไม่สามารถแสดงออกได้ แต่ว่าการแสดงออกทั้งหมดก็ออกมาจากพรหมทั้งนั้น เราจะรู้เรื่องพรหมด้วยตาเห็นไม่ได้ แต่พรหมนั่นเองที่ทำให้ตาเรามองเห็น แท้จริงถ้าเราคิดว่าเรารู้ ก็เท่ากับแสดงว่าเรารู้นิดเดียว ผู้ซึ่งไม่รู้ นั่นแหละคือผู้รู้ นี่แหละคือ พรหม” (พระยาอนุমানราชธน, ๒๕๓๓, น. ๙) ผู้ที่จะเข้าถึงพรหมได้ทางกาย วาจา หรือใจไม่ได้ทั้งนั้น หากแต่ผู้ที่จะเข้าถึงได้จริง คือผู้ที่กล่าวว่า “นั่นเช่นนั้น มันเป็นอย่างนั้นแหละ” ในศาสตร์แห่งดนตรีไทยก็เช่นกัน “ทั้งผู้ที่เข้าใจ ทั้งพูดได้ และพูดไม่ได้ นั่นแหละ มันเป็นอย่างนั้นแหละ เรื่องของดนตรี ความงามของศิลปะมันก็เป็นเช่นนั้น” (ประชากร ศรีสาคร, ๒๕๖๐, น. ๙๐) พอเมื่อเราจะอธิบายถึงจุดแห่งสุนทรียะก็ยากที่จะเข้าถึง มนุษย์เราต้องใช้ประสบการณ์ตรงที่สั่งสมมาเป็นตัวกลางในการอธิบาย ซึ่งบางครั้งมันก็ยากต่อการอธิบายจริง ๆ แต่เราจะรู้ได้จากประสบการณ์ตรงของเราว่า ศิลปะนั้น ๆ คือความงาม และถ้าหากจะให้อธิบายโดยการพรรณนาเป็นอักษรก็เป็นเรื่องที่ยากจะอธิบายเช่นกัน จะเห็นว่าความงามใน *สุนทรียภาพ* ซึ่งเป็นเรื่องความเข้าใจและความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลป์ ล้วนแต่ต้องผ่านประสบการณ์ตรงมาด้วยกันทั้งสิ้น หากมองย้อนมาถึงศาสตร์แห่งดุริยางคศาสตร์ไทย ผู้เขียนเห็นว่ามันก็เป็นเช่นนั้นอย่างที่ว่าไว้ข้างต้นเช่นกัน “จากข้อความที่กล่าวนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจและไม่เข้าใจ เพราะเมื่อฟังก็เข้าใจว่ากล่าวเรื่องอะไร แต่ก็ไม่เข้าใจว่ากล่าวอะไร ครั้งเมื่อข้าพเจ้าศึกษาเรื่องศิลปะและวรรณคดีก็รู้สึกว่ามีอะไรอยู่หลายอย่างที่ข้าพเจ้าเข้าใจและไม่เข้าใจ เป็นทำนองเดียวกับข้อความในคัมภีร์อุปนิษัต... เรื่องที่เข้าใจและไม่เข้าใจก็คือเรื่องความงามและความไพเราะ อันเป็นสาระของศิลปะและวรรณคดี” (พระยาอนุমানราชธน, ๒๕๓๓, น. ๙)

อันดับแรกเราต้องยอมรับว่าดนตรีไทยเป็นภูมิปัญญาทางเสียงสูงสุดของชาติที่ไม่ย่อหน้าผู้ใด รอยแห่งความเจริญในอดีตเป็นการสั่งสมทางภูมิปัญญาผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วิทยาแห่งเครื่องดนตรีไทย และวิทยาแห่งเสียงดนตรีไทย จนทำให้ดนตรีไทยเป็นดนตรีประจำชาติที่แสดงอารยธรรมไว้อย่างงดงาม การพลวัตทางดนตรีมีมายาวนานจนถึงระดับศึกษิตและมีรูปแบบในศาสตร์ของตนอย่างชัดเจน อาทิ ระบบเสียง การดำเนินทำนอง รูปแบบการบรรเลง รูปแบบการประสมวง รูปแบบการบรรเลงในพิธีกรรมด้วยกาลเทศะวิภาค (Demarcation) และการจูงจิตในดนตรีไทย เป็นต้น “คำว่า ศึกษิต นี้ ข้าพเจ้าใช้ตาม

บทที่ ๒

หลักการแปลตนเอง

ทำนองซอฮู้

จากเนื้อหาในบทที่ ๑ ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแปลทำนองในดนตรีไทยอย่างโดยรอบ ว่าด้วยเรื่องการให้นิยามความหมายศัพท์เฉพาะ ระบบเสียงในดนตรีไทย อิสรภาพแปรทำนองดนตรีไทย และวิถีไทยในเชิงพุทธที่ปรากฏในการบรรเลงดนตรีไทย ทำให้ทราบถึงแนวคิดในภูมิปัญญาของโบราณจารย์ทางดนตรีไทยที่ตกผลิกระเบียบวิธีการผูกสำนวนกลอนเป็นทางแต่ละเครื่องมือ เช่น ทางซอฮู้ ทางซอด้วง ทางจะเข้ เป็นต้น ตลอดจนวิธีการสอดทำนองประสานของทางแต่ละเครื่องมือเพื่อการบรรเลงรวมวง อย่างไรก็ตามการดำเนินทำนองทางแต่ละเครื่องมือประสงค์เพื่อแสดงสำนวนกลอนที่มีลีลาเฉพาะตนไว้เป็นที่ตั้ง อีกทั้งต้องคำนึงถึงความพอดี (Moderation) และความกลมกลืน (Harmony) เพื่อให้สุนทรีย์นั้นสำเร็จ

ความหลากหลาย (Variety) ของทำนองที่เกิดขึ้นจากตัวโน้ตทั้ง ๗ เสียง ร้อยเรียงกันเป็นสำนวนกลอน ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บรรเลงต้องมีความเข้าใจโดยกระจ่าง เพื่อจะนำไปสู่การบรรเลงที่เหมาะสม และในปัจจุบันเราต้องยอมรับว่ายังมีผู้บรรเลงที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการผูกสำนวนกลอนให้มีความกลมกลืนและเหมาะสม ดังปรากฏให้เห็นอยู่เนือง ๆ จากการแสดงบรรเลงดนตรีไทยในโอกาสต่าง ๆ ทั้งการบรรเลงเพื่อการฟังหรือการบรรเลงเพื่อการประกวดในความไม่พอดีและการขาดความกลมกลืนของการบรรเลงนั้น ล้วนมาจากการผูกสำนวนกลอนที่ไม่มีความกลมกลืนไปกับทางซึ่งกำหนด อีกทั้งสำนวนกลอนในทางแต่ละเครื่องมือยังขาดความกลมกลืนในการสอดทำนองร่วมกัน และยิ่งปรากฏสำนวนกลอนที่มีความเข้มข้นและซับซ้อนจนเหลือ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสมดุลว่าด้วยเรื่องความพอดีในการบรรเลงรวมวงนั้นเสียไป

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการดนตรีไทยจากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนต้องการนำเสนอองค์ความรู้ในบทที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องแนวคิดหลักการแปลทำนอง โดย **การแปลทำนอง (Translation)** ให้สำนวนกลอนมีลักษณะเรียบ ไม่ซับซ้อน และไม่แสดงความเป็นตัวตนในทางเครื่องดนตรีใดเครื่องดนตรีหนึ่ง (ทางกลาง ๆ) เพื่อให้ผู้บรรเลงได้เห็นการผูกสำนวนกลอนที่มีความสัมพันธ์และกลมกลืนกับทางซึ่งที่กำหนด โดยการแปลทำนองนั้นจะต้องเป็นไปโดยหลักการอย่างโบราณยึดถือปฏิบัติ ซึ่งในบทนี้ถือเป็นขั้นปฐมที่สำคัญยิ่งที่ผู้บรรเลงควรเริ่มจากความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการแปรเปลี่ยนของสำนวนกลอนให้มีความเข้มข้นและซับซ้อนยิ่งขึ้นอันสะท้อนถึงภูมิปัญญาของผู้บรรเลง

ความสามารถในการผูกสำนวนกลอนนั้น ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นการตกผลึกทางความคิดซึ่งได้มาจากประสบการณ์ทางดนตรีทั้งสิ้น เมื่อประสบการณ์เรามีมากพอจึงทำให้เราสามารถ

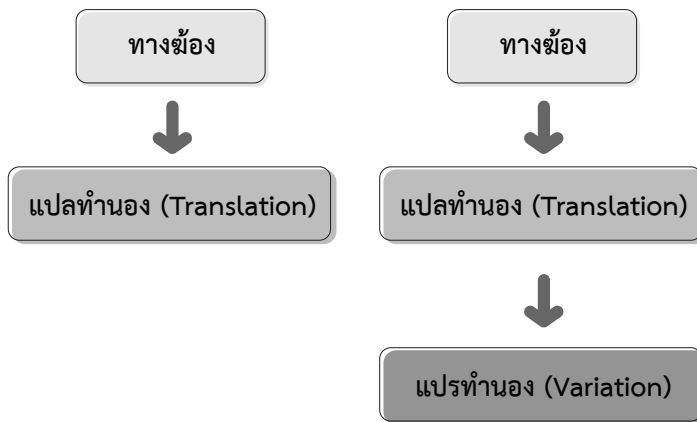
บทที่ ๓

การแปรรูปทองขอสู่

ทำนองซอด้วง

ในบทที่ ๓ นี้ เป็นการนำเสนอสุนทรียะแห่งกลอนซอด้วง ผ่านแนวคิดและวิธีการแปรผัน ทำนองให้เป็นทางซอด้วงอันพึงปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง วิธีการแปรผันทำนองซอด้วงยังคงยึดหลักการ และขั้นตอนอย่างเช่นในบทที่ ๒ ทุกประการ คือ ชั้นสังเกต ชั้นจดจำ ชั้นทดลอง ชั้นประเมินผล และการเลือกใช้สำนวนกลอน นอกจากนี้ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง **การแปลทำนอง (Translation)** กับ **การแปรทำนอง (Variation)** ว่ามีความสำคัญต่างกันอย่างไร ซึ่งในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ผู้ที่สามารถแปรทำนองได้ดีและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ กล่าวคือ การแปรทำนองอย่างกลมกลืนเพื่อให้เกิดสุนทรียภาพนั้นสำเร็จ ซึ่งผู้ฝึกในขั้นต้นควรต้องรู้และมีความเข้าใจทั้งการแปลทำนองและการแปรทำนอง “พูดง่าย ๆ แปลทำนองก็พวกกลอนพ่อกลอนแม่ ดูได้จากขนาดเอกกับจะเข้ เขาจะเดินกลอนขึ้นก็ขึ้นให้สุด ลงก็ลงให้สุดอย่างเป็นระบบ ให้จำกลอนพ่อ กลอนแม่เสียให้ดี แล้วเราค่อยมาแปรผันกลอนพ่อ กลอนแม่อีกทีให้เป็นทางอะไรก็แล้วแต่” (พิชิต ชัยเสรี, สัมภาษณ์ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๓) จะเห็นได้ว่า รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้ให้ความสำคัญกับกลอนพ่อ กลอนแม่ หากจะเปรียบแล้วก็เหมือนกับคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ที่ลูกต้องจดจำคำสอนนั้น แล้วนำไปปรับใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสม

ภาพที่ ๕ แผนผังแสดงการแปลทำนอง และการแปรทำนอง

ที่มา : ประชากร ศรีสาคร

การร้อยเรียงทำนองเป็นกลอนซอด้วงที่ดีย่อมต้องคำนึงถึงความกลมกลืนและความพอดี เป็นสำคัญ สำนวนกลอนที่ผูกขึ้นจะสะท้อนความงามในสุนทรียศาสตร์ อีกทั้งยังบ่งบอกถึง

บทที่ ๔

ทางซอฮู:

เพลงทางพื้นและทางกรอ

ทำนองซอฮู้

ลักษณะจำเพาะในการบรรเลงดนตรีไทยว่าด้วยเรื่องการทำนองเป็นเรื่องที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ดนตรีไทยเรานั้นมีลักษณะการทำนองเป็นทางแต่ละเครื่องมือที่แตกต่างกันไป เช่น ทางซอฮู้ ทางจะเข้ ทางซอด้วง ทางซอสามสาย เป็นต้น โดยในแต่ละทางจะมีลักษณะลีลาของสำนวนกลอนที่แตกต่างกันตามบริบทที่เกี่ยวข้อง “โบราณจารย์ทางดนตรีไทยท่านจึงประดิษฐ์ทำนองเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นให้มีลักษณะเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพ และขีดจำกัดของขอบเขตเสียงของเครื่องดนตรีนั้น ๆ อีกทั้งยังสร้างสรรค์ทำนองดังกล่าวให้มีความกลมกลืนกันระหว่างเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นทำให้มีความไพเราะ” (บุษกร สำโรงทอง, ๒๕๓๙, น. ๑) โดยสำนวนกลอนที่ผูกขึ้นจะต้องเป็นไปในหลักแห่งความพอดีและความกลมกลืน เพื่อให้สุนทรียภาพสำเร็จแก่ผู้ฟังชนิดที่เรียกว่า “เมื่อฟังแล้ว รู้สึกอยากฟังอีก” หากผู้ฟังสัมผัสถึงรสนี้ได้ นั่นหมายถึงสุนทรียะนั้นสำเร็จ

ทางแต่ละเครื่องมือนั้นย่อมมีคุณค่าและอัตลักษณ์เฉพาะตน โดยเฉพาะทางซอฮู้ การบรรเลงดนตรีไทยถือเป็นวัฒนธรรมแก้ปัญหา โดยการตั้งต้นให้พร้อมกันแล้วดำเนินทำนองให้ถึงที่หมาย เครื่องดนตรีแต่ละประเภทจะดำเนินทำนองเช่นไรก็สุดแต่จะทำ แต่สิ่งที่ไม่อาจละเลยไปได้คือต้องดำเนินทำนองให้มีความพอดีและกลมกลืน

จากนี้ผู้เขียนจะแสดงทางซอฮู้ในเพลงประเภททางพื้นและทางกรอที่สำคัญไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฝึกได้จดจำสำนวนกลอนซอฮู้ไว้เป็นแบบอย่างและนำไปปรับใช้ประสานประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบท โดยในแต่ละเพลงผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะทางซอฮู้เท่านั้น (ไม่กล่าวถึงประวัติและเนื้อเพลง)

เพลงทางพื้น

๑. โหมโรงทะเลแยะ สามชั้น	๒. ฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว
๓. ฉิ่งแมลงภู่ทอง สองชั้น	๔. นาคเกี้ยว สองชั้น
๕. ตับมโหรี สองชั้น	๖. ตับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น
๗. ตับลมพัดชายเขา สามชั้น	๘. พญาโศก สามชั้น
๙. สารถี สามชั้น	๑๐. สุรินทรารุ สามชั้น
๑๑. แยกมอญ สามชั้น	๑๒. กล่อมนารี เถา
๑๓. สุดสงวน เถา	๑๔. ถอนสมอ เถา

บทที่ ๕

บทส่งท้าย

ทำนองซอฮู้

ลีลาของสำนวนกลอนซอฮู้ที่วาดลวดลายเส้นเสียงไว้ในดนตรีไทย โดยเฉพาะวงเครื่องสายไทย ถือเป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งที่เป็นส่วนเติมเต็มในวงเครื่องสายไทยที่ทำให้ช่องว่างระหว่างซอด้วงกับจะเข้แน่นหายไป และทำให้งซึ่งไม่เคยมีเสียงทุ้มถึงที่สุดได้ปรากฏขึ้นสมบูรณ์พร้อมในวงเครื่องสายไทย การดำเนินทำนองในวงเครื่องสายไทยเครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะมีลีลา ลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปตามบริบท ทั้งนี้ เครื่องดนตรีทุกชนิดจะต้องดำเนินทำนองเป็นไปโดยหลักแห่งความพอดีและความกลมกลืนเป็นสำคัญ

หนังสือเรื่องทำนองซอฮู้เล่มนี้ จึงเป็นการนำเสนอแนวคิดการผูกสำนวนกลอนซอฮู้ไว้ อย่างเป็นลำดับขั้น เพื่อให้ผู้ฝึกเกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมเพลงทางพื้นที่สำคัญ อาทิ ดับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น ดับมโหรี สองชั้น พญาโศก สารถี แขกมอญ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ฝึกได้เห็นการผูกสำนวนกลอนไว้เป็นแบบอย่างและเห็นลักษณะอัตลักษณ์เข้าแบบของซอฮู้ไปด้วยกัน

และหัวใจสำคัญของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้ฝึกเกิดความเข้าใจในหลักการการแปลทำนอง (Translation) และการแปรทำนอง (Variation) ซึ่งทั้ง ๒ คำนี้คงยังเป็นທີ່สับสนของนักดนตรีไทยอีกจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ดีทั้ง ๒ คำนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ที่จะผูกสำนวนกลอนซอฮู้ได้ดีจำเป็นต้องแปลทำนองให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยฝึกการแปรทำนองเป็นทำนองที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

กลอนซอฮู้ เป็นเรื่องที่ว่าด้วยการนำเสียงทั้ง ๗ เสียง มาผูกร้อยเรียงกันเป็นทำนอง โดยทำนองที่เกิดขึ้นจะต้องมีสัมผัสของเสียงเช่นเดียวกับหลักการประพันธ์บทกลอนในภาษาไทย จึงเป็นเหตุให้เรียกว่า “กลอน” ซึ่งกลอนในที่นี้อาจหมายถึง กลอนเพลง กลอนซอฮู้ กลอนจะเข้ ก็สุดแต่ที่จะเลือกใช้ตามบริบท ทั้งนี้สำนวนกลอนที่เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินทำนองจะต้องปรากฏความกลมกลืนระหว่างทางเครื่องกับทางซ้องให้มากที่สุด

นอกจากการสัมผัสของเสียงภายในวรรค นอกวรรค หรือระหว่างวรรคก็ตาม ผู้ฝึกต้องตระหนักถึงการรักษาเสียงตกในทำนองหลัก ต้องผูกสำนวนกลอนให้กลมกลืนกับทางซ้อง เมื่อผู้ฝึกู้หลักการที่สำคัญแล้วจึงเริ่มฝึกการผูกสำนวนกลอนจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้ฝึกเริ่มต้นจากการฝึกแปลทำนองเสียก่อน อย่างที่ได้กล่าวไว้ในตัวบทคือ การแปลทำนองเราแปลทำนองเพื่อให้ความหมายโดยแท้ พุดง่าย ๆ ก็คือ การแปลทำนองเป็นกลอนพ่อ กลอนแม่ นั่นเอง เมื่อเราแปลทำนองในแบบที่เรียกว่ารู้ความหมายโดยแท้ของทางซ้องนั้นแล้ว จึงค่อยพัฒนา

ตัวอย่าง

ทำนองเพลง

โหมโรงตะแย สามชั้น

ท่อน ๑

ท่อน ๒

ฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว

ท่อน ๑

ท่อน ๒

ท่อน ๓

ฉิ่งแมลงภู่ทอง สองชั้น

ท่อน ๑

ท่อน ๒

ท่อน ๓

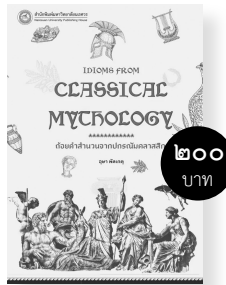

เทคนิคการสรุปความ

ผู้แต่ง : ผศ. วรารัตน์ มหามนตรี

หนังสือเทคนิคการสรุปความเล่มนี้มีเนื้อหาครอบคลุมวิธีการสรุปความงานเขียนประเภทต่าง ๆ ที่พบเห็นได้จากสื่อในชีวิตประจำวัน อาทิ สารคดี บันเทิงคดี บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ โดยนำวิธีการจดบันทึกแบบ Cornell Notes ของ Dr. Walter Pauk มาประยุกต์ใช้ในการเขียนเรียบเรียงเนื้อความสรุป อีกทั้งยังมีการสรุปความในการเขียนผลงานวิจัยเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนผลงานวิจัยบางองค์ประกอบ และเพื่อป้องกันการลักลอกและละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานวรรณกรรมพร้อมตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนในแต่ละบท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการและผู้สนใจในทุกสาขาอาชีพ

หนังสือแนะนำ

ถ้อยคำสำนวน จากปกรณัมคลาสสิก

ผู้แต่ง : ผศ. ดร. อูษา พัดเกตุ

ถ้อยคำสำนวนจากปกรณัมคลาสสิก รวบรวมคำศัพท์และสำนวนในภาษาอังกฤษจากตำนานเทพเจ้าและวีรบุรุษของชาวกรีกและชาวโรมันโบราณที่ยังพบการใช้งานแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน นำมาอธิบายด้วยการเล่าย้อนไปยังตำนานต้นกำเนิด พร้อมยกตัวอย่างการใช้จริงในภาษาอังกฤษผู้อ่านจะได้เพลิดเพลินไปกับเรื่องราวหลากหลายจากเทพปกรณัมคลาสสิกพร้อมกันได้ทราบประวัติและซึมซับวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่เปี่ยมพลวัต สามารถจะเปลี่ยนพระเอก เช่น เจ้าชายแฮคเทอร์ ให้กลายเป็นผู้ร้ายซะกระไรไปได้หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่รักการอ่านบันเทิงคดีแต่ก็หวังจะได้กอบโกยสาระดี ๆ ไปด้วย

ความรู้ทางการเงินในยุคดิจิทัล

ผู้แต่ง : ผศ. ดร. กนกกาญจน์ เสน่ห์ นมะหุด

นอกจากปัจจัยสี่แล้ว การเงินถือเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ ในการดำรงชีวิตให้ราบรื่นปราศจากปัญหาและอุปสรรคนานาที่จะถาถมเข้ามาได้ทุกเมื่อ เนื่องจากแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการเงินกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการทางการเงินให้เป็นประโยชน์ และมีประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย และตามเทคโนโลยีให้ทันทั่วทั้งที่ จะได้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การดำรงชีวิตควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีทางด้านการเงินเป็นเรื่องที่ง่าย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในเรื่องของความสะดวกสบาย และลดเวลาค่าใช้จ่ายในการจัดการบริหารทางการเงินได้ด้วยตนเอง

 NUPH
online store
www.nupress.grad.nu.ac.th

☎ 0 5596 8833-8836

📍 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

✉ nuph@nu.ac.th

เทคนิคการอ่านเชิงวิชาการ

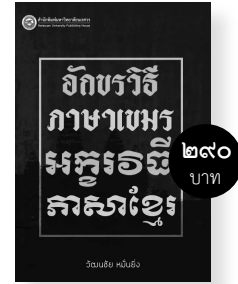
ผู้แต่ง : ผศ. สติตถารณ ศรีศิริชัย

ตำราเรื่อง เทคนิคการอ่านเชิงวิชาการ-เล่มนี้ นำเสนอความรู้ทางกว้าง-เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่เชี่ยวชาญการอ่านงานเขียนวิชาการได้รู้จักและสัมผัสงานเขียนวิชาการประเภทต่างๆ ที่สำคัญ โดยแนะนำแนวทางการอ่าน พร้อมทั้งเสนอตัวอย่างการอ่านไว้อย่างแน่ชัด

คุณค่าที่แตกต่างของตำราเล่มนี้ คือความไม่หวัหระ ทว่าละเอียดถี่ถ้วนของคำอธิบาย-ที่เข้มข้นไม่เหมาะสำหรับผู้ที่สามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้คล่องคล่องแต่เหมาะสำหรับผู้ที่รู้จักงานเขียนวิชาการไม่แน่ชัดและต้องการเรียนรู้วิธีการอ่านในระยะเวลาจำกัด

ผู้เขียนค่อนข้างเชื่อมั่นว่าตำราเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านที่ไม่ชำนาญการอ่าน-สามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดีขึ้นเป็นลำดับ ตามปริมาณการอ่านและการฝึกฝน-โดยอาศัยเทคนิคการอ่านซึ่งผ่านการทดลองใช้ในชั้นเรียนรายวิชาการอ่านเชิงวิชาการแล้วประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ดี-ไม่มีตำราเล่มใดช่วยให้สามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้ดีที่สุด-ถ้าไม่หมั่นฝึกฝนการอ่าน แม้แต่ตำราเล่มนี้ก็ทำได้เพียงช่วยร่นระยะเวลาการเรียนรู้วิธีการอ่าน-เพื่อให้คุณมีเวลาเหลือสำหรับฝึกฝนการอ่านด้วยเทคนิคที่แนะนำเท่านั้น

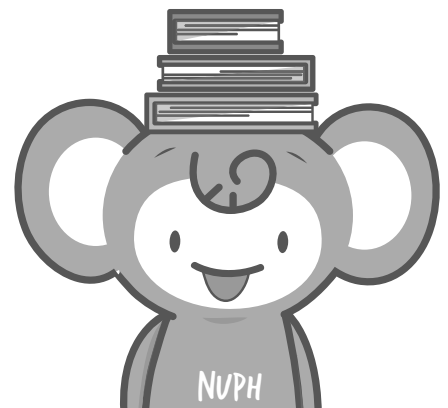

อักขรวิธีภาษาเขมร พจนานุกรมอักษรวิธีภาษาเขมร

ฉบับปรับปรุง

ผู้แต่ง : รศ. นาวาโท ดร. วัฒนชัย หมั่นยิ่ง

ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอักษรศาสตร์มาเป็นเวลาช้านาน หนังสือเล่มนี้แนะนำการเรียนรู้อักขรวิธีภาษาเขมร ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นความใกล้ชิดกันระหว่างทั้งสองประเทศ ทำให้คนไทยได้มีโอกาสในการที่จะ “รู้เขา” ได้เข้าใจ ได้รับความรู้ลึกซึ้งนึกคิดจิตใจ ทศนคติ และสังคมของเพื่อนบ้านที่มีผืนแผ่นดินติดต่อกัน เมื่อนำมาประกอบกับการ “รู้เรา” ที่มีอยู่แล้ว ย่อมอำนวยประโยชน์ไม่เพียงแต่เฉพาะทางด้านอักษรศาสตร์ แต่จะเกิดประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน ให้แก่ผู้ศึกษาและแก่ประเทศไทยของเราเป็นอย่างยิ่ง

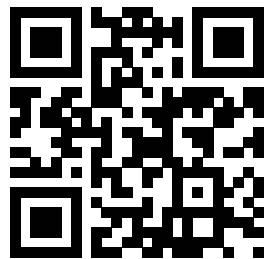

สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

สั่งซื้อหนังสือออนไลน์

จัดส่งถึงบ้านสะดวกรวดเร็ว

สั่งซื้อทันที

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่
ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

✉ nuph@nu.ac.th   📍 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
☎ 0 5596 8833-8836   📱 nu_publishing

NUPH
online store

www.nupress.grad.nu.ac.th